

Studie 8/2025

Vzdělanější než dědeček? Mezigenerační přenos vzdělání v Evropě¹

LISTOPAD 2025

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ*, FILIP PERTOLD*, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Shrnutí klíčových skutečností

- Vzdělání by mělo být cestou k lepší budoucnosti, ne pouhým dědictvím rodinného původu. Realita je ale často jiná – děti ze vzdělanějších rodin mají výrazně vyšší šanci dosáhnout vyššího vzdělání než jejich vrstevníci z méně vzdělaného prostředí. Pokud je vzdělanostní mobilita nízká, nerovnosti přetrvávají napříč generacemi a vzdělávací systém selhává ve své roli nástroje sociálního vzestupu. Novější výzkumy navíc ukazují, že vliv rodiny u rodičů nekončí – vzdělání dětí může ovlivňovat i úroveň vzdělání jejich prarodičů, což naznačuje, že změna může trvat déle, než bychom očekávali.
- Tato studie sleduje, jak se vzdělání dědí mezi třemi generacemi napříč evropskými zeměmi, a odhaluje mechanismy, které ovlivňují vzdělanostní mobilitu v dlouhodobém horizontu. Co zejména dělá tuto studii jedinečnou, je možnost sledovat rodinnou linii od prarodičů narozených na počátku 20. století, přes rodiče narozené během a po druhé světové válce, až po nejmladší generaci, která přišla na svět kolem roku 1975. Tento unikátní pohled poskytuje hlubší pochopení vzdělanostní mobility a jejího přetrvávání napříč generacemi a evropskými zeměmi.²
- Mezigenerační mobilita ve vzdělávání je v mezinárodním srovnání evropských zemí velmi různorodá. Tradičně nejvyšší mobilitu pozorujeme v severských zemích, naopak silný přenos úrovně vzdělání z generace na generaci vidíme v německy mluvících zemích nebo v jiho-evropském regionu.

¹ Za cenné komentáře a rady autoři původní akademické studie a této zkrácené verze děkují Danielu Münichovi, Radimu Boháčkovi a Renému Levínskému. Studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub autorů. Tato studie vznikla díky podpoře SHARE-CZ+ (CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001740).

² Tato studie vychází z původního vědeckého článku „Multigenerational education mobility in Europe: Exploring the mechanism“ od autorů Miroslavy Federičové a Filipa Pertolda (2023).

* CERGE-EI, společné pracoviště UK a EKÚ AV ČR, v. v. i.

- Ve většině evropských zemích se během dvacátého století zvýšilo nejvyšší dosažené vzdělání o více jak 5 let, přičemž u žen pozorujeme výrazně vyšší nárůst dosaženého vzdělání než u mužů. Nejstarší generace narozené před rokem 1920 dosáhly v průměr šesti let základního vzdělání, kdežto nejmladší generace narozená v 70. letech dosahuje v průměru 12,5 let dosaženého vzdělání (střední školy). Tento trend je podobný pro všechny evropské země v našem vzorku.
- Zároveň se také v čase zvýšila mezigenerační mobilita. Statistický vztah v dosaženém vzdělání generace narozené v 10. letech a 40. letech 20. století byl výrazně vyšší než mezi generacemi 40. a 70. let, a to ve většině evropských zemí. Výjimku tvoří bývalé socialistické země, specificky východní Německo a Česko, ve kterých se mezigenerační mobilita v čase nezvyšuje.
- V zemích bývalého socialistického bloku pozorujeme silný vliv vzdělání rodičů, ale podstatně nižší vliv vzdělání prarodičů na úroveň vzdělání vnoučat. Toto pozorování je v souladu se snahou komunistického režimu výrazně snížit nerovnosti u nejstarší sledované generace.
- Po roce 1990 dochází v Česku a ve východním Německu k výraznému posílení vazby mezi vzděláním rodičů a dětí, což naznačuje pokles mezigenerační vzdělanostní mobility. Toto období je v obou zemích spojeno s transformačními změnami v ekonomice a společnosti. Naše studie se nezaměřuje na příčiny tohoto trendu a ani dosavadní výzkumy nenabízejí jednoznačné vysvětlení. Mezi diskutované faktory však patří například rostoucí návratnost vzdělání, zkrácení povinné školní docházky pouze na úroveň základní školy a zavedení rané selekce žáků do víceletých gymnázií, které mohlo negativně ovlivnit šance dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí.
- Metoda mediační analýzy ukazuje, že mechanismy fungování vícegenerační mobility ve vzdělávání jsou napříč evropskými zeměmi poměrně podobné, ač absolutní výše mobility může být různá. Nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje dosažené vzdělání dětí, je úroveň vzdělání jejich rodičů, které vysvětluje průměrně v zemích EU 57 % vztahu mezi vzděláním dětí a jejich prarodičů. Zbývajících 31 % je ovlivněno vzděláním a socioekonomickým statusem prarodičů.

Study 8/2025

More Educated than Your Grandfather? Intergenerational Transmission of Education in Europe³

NOVEMBER 2025

MIROSLAVA FEDERIČOVÁ*, FILIP PERTOLD*, LUCIE ZAPLETALOVÁ

Summary of key issues

- Education should be a pathway to a better future, not merely an inheritance of family background. However, reality often tells a different story – children from more educated families have a significantly greater chance of attaining higher education than their peers from less educated families. When educational mobility is low, inequalities persist across generations, and the education system fails in its role as a driver of social advancement. Recent research also shows that the influence of family does not end with parents – the educational level of grandparents can also affect children's education, suggesting that change may take longer than we might expect.
- This study examines how education is transmitted across three generations in European countries and uncovers the mechanisms that influence long-term educational mobility. What makes this study particularly unique is its ability to trace family lines from grandparents born at the beginning of the 20th century, through parents born during and after World War II, to the youngest generation born around 1975. This unique perspective provides a deeper understanding of educational mobility and its persistence across generations and European countries.⁴

³ The authors of the original academic study and this shortened version would like to thank Daniel Münich, Radim Boháček, and René Levínský for their valuable comments and suggestions. This study reflects the views of the authors alone and does not represent the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences or the Center for Economic Research and Graduate Education – Charles University (CERGE). Any remaining errors or inaccuracies are the sole responsibility of the authors. This study was made possible with the support of SHARE-CZ+ (CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001740).

⁴ This study is based on the original academic article “Multigenerational Education Mobility in Europe: Exploring the Mechanism” by Miroslava Federičová and Filip Pertold (2023).

* CERGE-EI, a joint workplace of Charles University and the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences.

- Educational mobility across generations varies widely across Europe. Northern European countries tend to have the highest levels of mobility, meaning that children's education is less tied to their parents' background. In contrast, in German-speaking and Southern European countries, education levels are more often passed down from one generation to the next.
- Over the 20th century, people in most European countries gained more education—on average, more than five additional years. This increase was especially strong among women. While those born before 1920 typically completed about six years of basic schooling, people born in the 1970s reached an average of 12.5 years—roughly the level of upper secondary education. This trend is similar across all countries in the study.
- Intergenerational mobility has also increased over time. The statistical relationship in educational attainment between the generations born in the 1910s and the 1940s was significantly higher than between the generations of the 1940s and the 1970s in most European countries. The former socialist countries are exceptions, specifically Eastern Germany and the Czech Republic, where intergenerational mobility has not increased over time.
- In the countries of the former socialist bloc, we observe a strong influence of parents' education, but a significantly lower influence of grandparents' education on the educational attainment of grandchildren. This observation is consistent with the communist regime's efforts to significantly reduce inequalities in the oldest observed generation.
- After 1990, there was a significant strengthening of the link between parents' and children's education in both the Czech Republic and in Eastern Germany, indicating a decline in intergenerational educational mobility. This period in both countries is associated with transformational changes in the economy and society. Our study does not focus on the causes of this trend, and existing research does not offer a clear explanation. However, among the factors discussed are the increasing returns to education, the shortening of compulsory schooling to only the primary level, and the introduction of early tracking of students into multi-year grammar schools, which may have negatively affected the chances of children from socially disadvantaged backgrounds to attain higher education.
- The mediation analysis method shows that the mechanisms of multigenerational educational mobility are fairly similar across European countries, even though the absolute level of mobility may vary. The most important factor influencing children's educational attainment is the education level of their parents, which explains 57% of the relationship between children's and grandparents' education on average across EU countries. The remaining 31% is influenced by the education and socioeconomic status of the grandparents.